

સૌરાષ્ટ્ર આસપાસ

ડિજિટલ એજ્યુકેશન સામે બુનિયાદી કેળવણી

શિક્ષણ જીવન લક્ષી હોવું જોઈએ ગીબુભાઈ બહેન કહેતા કે બાળકને સ્મતા સ્મતા પાચાની સમજ આપો અને એ જ સાચું શિક્ષણ છે આગામી સપ્તાહ હૈ ભાવનગરમાં જીવન વિદ્યા વર્કશોપનું આયોજન છે. આ ડિજિટલ યુગમાં જીવન જીવવાની સાચી રીત કઈ છે તેની બાલકારી મોટાભાગના લોકોને નથી ભાતતી સંસ્કૃતિમાં માનવ જીવનની સાચી રીત અને કેળવણી વિશે વિષય છણાવટ કરવામાં આવેલી છે. પરંતુ વર્તમાન સમયમાં ટેકનોલોજીનો અતિરેક થઈ રહ્યો છે ત્યારે હવે એક વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે શિક્ષણમાં આધુનિક ટેકનોલોજીનો પ્રવેશ મોટા વયનો સાથે થયો હતો. ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ, સ્માર્ટ ક્લાસરૂમ, ઓનલાઇન મૂલ્યાંકન અને વ્યક્તિગત અભ્યાસ પદ્ધતિઓ દ્વારા શીખવાની ગુણવત્તા વધશે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો. એપ્ટ, ટેકનોલોજીથી માહિતી સુધી પહોંચ સરળ બની, દુસ્વસ્થ શિક્ષણ શક્ય બન્યું અને કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ માટે અભ્યાસ વધુ રસમદદ પણ બન્યો. પરંતુ દાયકાથી વધુ સમય અને અજાણે ડોલર ખર્ચા પછી આજે પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું આ ટેકનોલોજીથી શૈક્ષણિક પરિણામોમાં અસર અપેક્ષિત સુધારો થયો છે? સંશોધન અને અનુભવ દર્શાવે છે કે લાભ મર્યાદિત છે અને ઘણી જગ્યાએ નુકસાનકારક અસરો પણ દેખાઈ રહી છે. આજનો એડ-ટેક ઉદ્યોગ વૈશ્વિક સ્તરે વૈદ્ય અજાણ ડોલરનો બની ગયો છે. અમેરિકામાં જ ૨૦૨૨માં શિક્ષણ ટેકનોલોજી પાછળ ૩૦ અજાણ ડોલર ખર્ચાયા. આ આંકડા બતાવે છે કે શિક્ષણ ક્ષેત્રે ટેકનોલોજી કેટલી ઝડપથી અને વ્યાપક રીતે પ્રવેશી ગઈ છે. શાળાઓમાં લેપટોપ, ટેબલેટ અને ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ હવે સામાન્ય બની ગયા છે. એડ-ટેક કંપનીઓનો દાવો છે કે આ સાધનો વિદ્યાર્થીઓને તેમના સ્તર મુજબ શીખવામાં મદદ કરે છે અને શિક્ષકોને પ્રગતિ માપવામાં સહાય કરે છે. પરંતુ વર્ગખંડની વાસ્તવિકતા ઘણીવાર આ દાવાઓથી અલગ દેખાય છે. અમેરિકાના કેન્સાસ રાજ્યની મેડિસન મિડલ સ્કૂલને અનુભવ આ બાબતમાં આંખ ખોલનારો છે. ૨૦૨૨માં શાળાએ ડિજિટલ લર્નિંગ પ્રોગ્રામ અપનાવ્યો હતો. આશા હતી કે તેનાથી વિદ્યાર્થીઓની સમજ અને પરિણામોમાં સુધારો થશે. પરંતુ થોડા જ સમયમાં વિદ્યાર્થીઓએ તેને કઠોર અને કંટાળાજનક ગણાવ્યો. શાળાએ આપેલા લેપટોપ અભ્યાસ કરતાં વધુ કાળ ભટકાવાનાર સાબિત થયા. અનેક સ્ટરેટ વ્લોક ડ્રાઇવ, છતાં વિદ્યાર્થીઓ નવા સ્ટરેટાઓ શોધી લેતા. અંતે, માતા-પિતાની માગણી બાદ ૨૦૨૨માં લેપટોપ પાછા લઈ લેવાયા. આ દરમિયાન બતાવે છે કે ટેકનોલોજી માત્ર સાધન છે; તે શીખવાની પ્રક્રિયાને આપમેળે સુધારી શકતી નથી. આનો અનુભવ એકાદ શાળાનો બની. અમેરિકામાં લગભગ ૮૦ ટકા હાઈસ્કૂલ અને ૮૪ ટકા પ્રાથમિક શાળાના વિદ્યાર્થીઓ શાળાએ દ્વારા આપવામાં આવેલા ડિજિટલ ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરે છે. તેમ છતાં સંશોધન કહે છે કે શીખવામાં થતો ફાયદો બહુ જ મર્યાદિત છે અથવા ક્યાંક તો નહિવત્ છે. ૨૦૧૨થી ૨૦૧૫ પછી વર્ગખંડોમાં સ્ક્રીનનો ઉપયોગ ઝડપથી વધ્યો, પરંતુ એ જ સમયગાળામાં વિદ્યાર્થીઓની વાચનક્ષમતા અને અભ્ય વિષયોમાં પ્રદર્શન ઘટ્યું. આ સંશોધન નથી, પરંતુ ચેતવણી છે.

નિષ્ણાતો માને છે કે સ્ક્રીન આધારિત શિક્ષણમાં ધ્યાન ભટકવાનું મોટું કારણ છે. સ્મટ આધારિત ડિજિટલ અને સતત બદલાતી ડિજિટલ ઉત્પાદનો બાળકના મનને શાંત અને કેન્દ્રિત રાખવા નહીં થતી. વધુમાં, વર્ગખંડમાં માનવીય સંબંધો ઓછા છે. શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી વચ્ચેની આંખ આંખ મિલાવી થતી વાતચીત, તરત મળતી પ્રતિક્રિયા અને ભાવનાત્મક બોડાલ ડિજિટલ માધ્યમમાં ઘટી જાય છે. ખાસ કરીને નાના બાળકો માટે પ્રત્યક્ષ માનવીય સંપર્ક અનિવાર્ય છે.

અંતરનાં અજવાળાં પારખવા માટે તેમાંથી અંધારાં ઉલેચવા પડે

એક ક્લાસ વન ઓફિસરે સંસારના સઘળા વ્યવહારો પૂરાં કર્યા ને ક્ષેત્રસંન્યાસ ધારણ કરી પેરાગ્યનો પથ પકડ્યો. અંતરનાં અજવાળાં પારખવા માટે તેમાંથી અંધારા ઉલેચવાનો નિર્ધાર કર્યો છે.

સાંજનો સમય હતો, રોજના ક્રમ પ્રમાણે ઘેરથી ચાલીને નગરના બગીચામાં નાગરદાસ પહોંચી ગયા. તેમનું જીવન એકાકી હતું. તેમની નાની વયે એકલા મૂકીને માબાપ અકસ્માતે અનંતની યાત્રાએ ઊપડી ગયાં હતાં. આ માણસ અથડાતો-કુટારો, મહામહેનતે યુવાનીને ઉભરે પહોંચ્યો હતો. આ દરમિયાન પાંચ-છ ઠેકાણે તેણે નોકરી કરી જોઈ પણ તેને ત્યાં ન ફાવ્યું. તેણે સ્વતંત્રપણે જુદા જુદા ધંધા પર પણ હાથ અજમાવી જોયો. છેવટે એક ધરખમ પેઢીના મેતાજી તરીકે તેને નોકરી મળી અને માસિક પગાર પણ પ્રમાણમાં ઊંચો હતો. પોતે એકવારમને એથી વધુ એનું એવું નસીબ કે માબાપની ઓથ વિના ઉછર્યાં છતાં પણ કોઈ દુર્ગુણ તેનામાં ઊતર્યાં ન હતાં. તેથી તેની આવકનો વ્યય થવાની કોઈ સંભાવના ન હતી. ક્યારેક ક્યારેક બચપણથી ભોગવ્યા કરેલી એકલતા તેને સખ્ત અડગાવે બરી. પરંતુ મોટે ભાગે એ કોઠે પડી ગઈ હોવાથી ઝાઝી બેચેની તેને ન લાગતી. નગરમાં હોય ત્યાં સુધી સાંજે નિયમિતપણે બગીચામાં ગયા વિના તેનાથી ન રહેવાય.

પર બેસી તેણે એ દિશામાં નજર ઠેરવી. એ કોઈ ઉજળિયાત વર્ણના લાગ્યા. જીવતો જગતો કોઈ વખાનો માર્યો વૃદ્ધ અહીં આવીને બેસી ગયો! માથાના વાળ વિખરાયેલા, એની તેજસ્વી આંખો રીડરડીને સૂજી ગઈ હતી. તેના આયુષ્યની અંતિમ ક્ષણોનો જાણે પ્રારંભ થઈ ચૂક્યો હોય તેવું લાગ્યું.

જોતજોતામાં આ બગીચા પરથી સમી સાંજનો સૂર્ય અજવાળું પાછું ખેંચી લેશે. પછી તો આ વસંત વાટિકાને અંધારું આવરી લેશે, એ વિચારે નાગરદાસને રસેજ ગભરાટ થયો.

પરંતુ ત્યાં તો એકાએક પેલા વૃદ્ધ ઊભા થયા. ભારે ગૌરવથી છતાં એક પ્રકારની સખતાઈથી એણે નાગરદાસ સામે નજર નાખી અને પછી એ ત્યાંથી ચાલવા માંડ્યા. નાગરદાસને પણ એ વૃદ્ધમાં એકાએક અનહદ રસ જાગ્યો હતો. એના વૃદ્ધ પરંતુ સખતાઈને લીધે અત્યંત ગૌરવ સભર બનેલા ચહેરાને જોઈ નાગરદાસના હેયામાં અનુકંપાના સ્રોતની ગતિ વહેવા લાગી.

વૃદ્ધ થોડું આગળ વધ્યા કે નાગરદાસ પણ તરત બાંકડેથી ઊઠ્યા. એને ખબર ન પડે એ રીતે, તેની પાછળ પાછળ ચાલ્યા.

ચાલતાં ચાલતાં એ નગરના સીમાડે આવ્યા. અંધારું આખા નગરને ઘેરી વળ્યું હતું. સીમાડાનો આ ભાગ સાવ નિર્જન હતો.

નાગરદાસ બિલ્લીપગે પણ ભારે ઝડપથી એની વધુ નજીક આવી ઊભા. વૃદ્ધ તો એના જ વિચારોમાં ખોવાયેલા હતા. નજીકમાં એક ખૂબ જ મજાની નાનકડી કુટિર હતી.

એ વૃદ્ધ પેલી કુટિર નજીક પહોંચી ગયા. તેણે નીચા નમીને કુટિરમાં પ્રવેશ કર્યો. તેણે સંભાળપૂર્વક પોતાનું આસન લગાવ્યું. પછી દસેક મિનિટ સુધી આંખો બંધ કરી ધ્યાનમગ્ન થયા.

નાગરદાસ એકદમ તેમની નજીક કુટિરમાં સરકી આવ્યા. એ વૃદ્ધે આંખો ખોલી. તેની આંખોમાંથી આંસુ વહેવા લાગ્યાં.

પછી મીઠાશથી કહ્યું : 'મને ખબર નથી કે આવો રસ્તો લેવાની મને શાથી જરૂર પડી ?'

નાગરદાસે કહ્યું, 'અંતરનાં અજવાળાં પારખવા.'

' પણ એક વાત હું કહી દઉં છું કે, સંજોગોથી, સમાજથી, સગાલાંથી ત્રાસીને કોઈ આવું કરવા બેસે એ વ્યક્તિની કાયરતા તરફ મને અનહદ નફરત છે. જીવન આપું આ સંગ્રામ છે. એમાં હારજીત તો ચાલ્યા જ કરે. હાર પણ મળે. ક્લાસ વન ઓફિસર તરીકે નિવૃત્ત થયો છું. ત્યાં સુધીમાં કુટુંબનાં બધાં જ વ્યાવહારિક કાર્યો પૂરાં થયાં પછી પત્નીનું અવસાન થયું ત્યારે આ રીતે વૃદ્ધાવસ્થાએ વૈરાગ્યનો પથ સહજ પકડાઈ ગયો છે. ભૌતિક જગતથી ક્ષેત્રસંન્યાસ લઈને અંતરનાં અંધારા ઉલેચવા બેઠો છું.'

નાગરદાસે તેને અટકાવીને કહ્યું, : 'બે મિનિટ મને સાંભળો. તમને જયારથી બગીચાના બાંકડે વિરક્ત વેશે જોયા ત્યારે તમારા વ્યક્તિત્વે મારા મન ઉપર કદી ન ભૂંસાય એવી એક છાપ પાડી છે, તથા ખૂબ અંતર્મુખી અને મૂંઝાયેલા જોઈને જ હું તમારી પાછળ પાછળ અહીં સુધી આવ્યો છું.'

' પણ તમે જે કંઈ વિચારી રહ્યા હશો. એટલે કહ્યું છું કે મને કોઈ અવિચેકી, ચારિત્ર્યહીન કે લંપટ એવા ગુનાહિત કૃત્યો કરનારો માની લેવાની ભૂલ ન કરશો, એટલી જ મારી વિનંતિ છે.'

નાગરદાસે કહ્યું, 'હવે જો તમે સ્વસ્થ થયા હો તો મારી વાત કહ્યું. મારાથી શક્ય હશે તો તમને મદદ કરવા હું તૈયાર છું. એટલે તમે કહેશો ત્યાં તમારા રહેવાનો બંદોબસ્ત કરીશું.'

એણે કહ્યું: 'ભવિષ્યની વાત તો ભવિષ્ય જાણે, બાકી અત્યારે તો એવું શક્ય નથી એ હું સમજી શકું છું.'

રોજગાર-નિકાસલક્ષી બજેટ અનેક સળગતી સમસ્યાનો આસાન ઉકેલ લાવી શકે

એક તરફ યુરોપીયન યુનિયન સાથે ભારતના એફટીએ (ફ્રી ટ્રેડ એગ્રીમેન્ટ)નો તખ્તો તૈયાર થઈ ગયો છે તો બીજી તરફ પાંચ દિવસ પછી ભારતનું બજેટ બહાર પડશે. બજેટમાં દરેક વર્ગને ખુશ કરી શકાતો નથી પરંતુ લોકોના ખિસ્સામાંથી કેવી રીતે વૈસા ખેંચી લેવા તેની સરકારી કુનેહ જોવા મળે છે. વિશ્વમાં ચોથા નંબરનું આર્થિક તંત્ર બનેલું ભારત તેના બજેટમાં પણ નવા ફેરફાર લાવે તે જરૂરી છે. વર્તમાન સરકાર પાસે સ્પષ્ટ બહુમતી હોવા છતાં બજેટમાં આમૂલ ફેરફાર કરવાથી તે દુર રહે છે. અન્ય દેશોમાં વૃદ્ધોની સંખ્યા વધી રહી છે ત્યારે ભારત જુવાનીયાઓથી છલકાય છે.

દેશના લોકો, દેશની કંપનીઓ, દેશના શાસકો, દેશના વિપક્ષો એમ દરેક દેશનો વિકાસ અને શ્રેય ઈચ્છે છે પરંતુ કેટલાક પરિબલો જેવાંકે, બેરોજગારી, ઓછું વળતર, કંપનીના કાયદાઓ, પ્રાઈવેટ કંપનીઓની મનમાની, નિવૃત્તિ લોકોને મળતા પેન્શન વગેરેનું નિરાકરણ સરકાર લાવી શકતી નથી.

બજેટમાં મુખ્ય બે મુદ્દા પર ભાર મુકવાની જરૂર છે. એક છે રોજગારી ઊભી કરો અને બીજું એ કે નિકાસમાં વધારો કરો. સીધા અને અડકતરા વેરા વગેરે મહત્વના છે પરંતુ જો રોજગારી વધારાશે તો અનેક સળગતી સમસ્યાનો અંત આવી શકે છે. દેશના શેરબજારમાંથી વિદેશી રોકાણકારો પીછેહઠ કરી રહ્યા છે પરંતુ અન્ય ક્ષેત્રોમાં વિદેશી રોકાણકારો મોટા પાયે રોકાણ કરવા તત્પર બન્યા છે. તાજેતરમાં સ્વિટ્ઝર્લેન્ડના દાઓસ ખાતે મળેલી વર્લ્ડ ઈકોનોમીક ફોરમમાં ભારત છવાઈ ગયું હતું. વિકસિત ભારતની દિશામાં આગળ વધવા નાણા પ્રધાન વારંવાર ચિપીયો પછાડતાજ હોય છે પરંતુ તે દિશામાં

ભારત મંદ ગતિએ આગળ વધી રહ્યું છે. રોજગારી વધારવા ભારતને એમએસએમઈ સેક્ટરને ટેકો આપીને મહત્વનું પગલું ભર્યું છે તો બીજી તરફ મહિલાઓને વધુ રોજગારી મળે તેવા પ્રયોસો કર્યા છે. કૃષિક્ષેત્ર કિસાનોને વધુ આવક મળતી રહે તેવા પ્રોજેક્ટ પણ ઊભા કર્યાં છે અને તેમના પાતામાં સીધીજ રાહતો પહોંચે તેવા આયોજનો પણ કર્યા છે.

જે ક્ષેત્રોનો જીડીપીમાં ઓછો ફાળો છે તેમને વધુ કાર્યક્ષમ બનાવ્યા છે. ઉત્પાદનો વધારવા અને મેઈડ ઇન ઇન્ડિયાના કોન્સેપ્ટના પગલે વિદેશની કંપનીઓ ભારત તરફ આકર્ષાઈ છે. જે ક્ષેત્રોનો જીડીપીમાં વધુ ફાળો છે તેમને વધુ ઉત્પાદન તૈયાર કરવા માટે પ્રોત્સાહીત કરાશે.

નોન ફાર્મ જોબ એટલેકે કૃષિ સિવાયના ક્ષેત્રોમાં ૨૦૩૦ સુધીમાં ૮૦ લાખ જેટલી જોબ દર વર્ષે ઊભી કરવાનો લક્ષ્યાંક રખાયો છે. તે પુરો કરવા સરકાર પ્રયાસ કરે છે પણ તેમાં જોઈતી સફળતા મળી નથી.

નવા ક્ષેત્રો જેવાંકે ડેટા સેન્ટર, કોડીંગ સેન્ટર, ઈકોમર્સ, ડિજિટલ સિસ્ટમ વગેરેને જોઈતી સ્કીલ લેબર તૈયાર કરવામાં આવી રહી છે. આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સના કારણે તેમજ મશીન લર્નિંગના પગલે જોબમાં કપાત આવશે તેના માટે પણ લોકોએ તૈયાર રહેવું પડશે.

આર્થિક નિષ્ણાતોના મતે બજેટમાં રોજગારી ઊભી કરવી, તેના પગલે ઉત્પાદન વધારવું અને ઉત્પાદનની

નિકાસ વધારવા પર ભાર મુકવાની વાત કરી છે. એક તરફ જયારે યુરોપના દેશો સાથે ફ્રી ટ્રેડ કરાર હાથવેંતમાં છે અને અમેરિકાના પ્રમુખ કૂશા પત્તા ભારત અમેરિકા વચ્ચેના ટ્રેડ કરાર આગળ વધ્યા છે ત્યારે બજેટ પણ રોજગાર ઉભો કરનાર હોવું જોઈએ.

ભારત સમૈ વૈશ્વિક પડકારો અનેક છે. ભારતની આર્થિક સ્થિતિ મજબૂત હશે તો તે પડકારોને પહોંચી શકશે. ભારતમાં હાઈટેક વર્થ ધરાવતા લોકોની યાદી લાંબી થતી જાય છે. લોકો પ્રવાસના સ્થળો પણ વિદેશના પસંદ કરી રહ્યા છે એમ રહેવાના સ્થળો પણ સિંગાપુરમાં પસંદ કરી રહ્યા છે. જોકે તેના પગલે આર્થિક અસામનતા ઊભી થવાનો ડર વધ્યો છે. પૈસાદાર વધુ પૈસાદાર અને ગરીબ વધુ ગરીબ બને તે ચિંતાનો વિષય છે.

ભારતનું કોર્પોરેટ જગત ઉદ્યોગના વિકાસ સાથે સંમત છે. તેમનો સહકાર મળી રહ્યો છે પરંતુ બજેટમાં તે રાહત માંગે છે. બિઝનેસ કરનારા ઈજ ઓફ ડુઈંગ બિઝનેસની સરકારની વાતોને અમલમાં મુકવા મથે છે પરંતુ સરકારી કાયદા અને નિયંત્રણો તેમને અટકાવે છે. ઉદ્યોગલક્ષી બજેટ આપવામાં આવે તો પણ તે રોજગારી વધારી શકે છે.

વિશ્વમાં આર્થિક ક્ષેત્રે સતત ડામાડોળ સ્થિતિ જોવા મળે છે. આવા સમયે ભારતે પોતાનું આર્થિક તંત્ર સ્થિર બનાવવાના પ્રયાસ કરવા પડશે. બજેટની દરખાસ્તો એવી હોવી જોઈએ કે જે ભારતને આત્મ નિર્ભર બનાવે અને નિકાસ વધારનારું બનાવી શકે. ગ્લોબલ કેપેબીલીટી

સેન્ટર(એમબી) પણ રોજગારી ઊભી કરવામાં મહત્વના બની રહ્યા છે. છેલ્લા અહેવાલ પ્રમાણે વિશ્વની ટોચની ત્રણ કંપનીઓએ ભારતમાં ગ્લોબલ કેપેબીલીટી સેન્ટર શરૂ કરવા તૈયારી બતાવી છે. આ કંપનીઓમાં વિડીયો ટેલિકોની ફર્મ ઝૂમ, ટેલિકોમ જાયન્ટ ટી મોબાઈલ અને સાઉથેસ્ટ એર લાઈન્સનો સમાવેશ થાય છે. અન્ય નાની કંપનીઓ પણ ભારતમાં જીસીસી શરૂ કરવા પ્લાન કરી રહી છે. જીસીસીનો ફાળો દેશના જીડીપીમાં ૨ ટકા જેટલો છે. ૨૦૩૦ સુધીમાં આ જીસીસી ૨૮ લાખ જેટલી જોબ ઊભી કરી શકે છે. ગયા ડિસેમ્બરમાં હૈદરાબાદ ખાતે અમેરિકાના ટેક્સાસ ખાતે હેડ ઓફિસ ધરાવતી ફાયનાન્સીયલ સર્વિસ કંપની ચાર્લ્સ સ્કેબેએ અને નવેમ્બરમાં ઈન્વેસ્ટમેન્ટ કંપની વેનગાર્ડ ભારતમાં પહેલું જીસીસી ઊભું કર્યું હતું. અમેરિકાની અન્ય કંપનીઓ જેવીકે મેક ડોનાલ્ડ અને કોસ્ટકો પણ હૈદરાબાદમાં જીસીસી ખોલી ચૂક્યા છે. વાયકોને જાણીને આશ્ચર્ય થશે કે ફાન્સની બહુ નામાંકીત કોસ્મેટીક ફર્મ લોરિયલ ભારતમાં તેનું પહેલું ગ્લોબલ કેપેબીલીટી સેન્ટર ૩૫૦૦ કરોડના શરૂઆતના રોકાણ સાથે શરૂ કરશે. એવીજ રીતે નેધરલેન્ડ સ્થિત લીકર બનાવતી હેઈનકેઈન કંપની ગયા વર્ષે હૈદરાબાદમાં જીસીસી સેન્ટર ઊભું કરી ચૂકી છે.

અહેવાલો અનુસાર જીસીસીના રોકાણો હવે મુબઈ, બેંગલૂરુ, ચેન્નાઈ, પૂણે અને દિલ્લીમાં ઊભા થઈ રહ્યા છે. ક્ષાંટકના ઉદ્યોગ પ્રધાને કહ્યું છે કે ફિનીશ ટેલિકોમ અને નોકિયા કોર્પોરેશન તેમના રાજ્યમાં જીસીસી સેન્ટર ઊભું કરવા રસ બતાવી ચૂક્યા છે. દાવોસ ખાતે તેલંગાના સરકારે કહ્યું હતું કે એફએમસીજી કંપની યુનિલીવરે જીસીસી સેન્ટર ઊભું કરવા તૈયારી બતાવી છે.

લોજિસ્ટિક પાર્ક એટલે એક જ સ્થળે અનેક સેવાઓનો સમિયાણો

લોજિસ્ટિક પાર્કની જરૂરિયાત કેમ ઊભી થઈ? આજના સમયમાં ઉત્પાદન અને વેપારનું પ્રમાણ ખૂબ વધી ગયું છે. ગ્રાહકોને સમયસર અને ઓછા ખર્ચે લોજિસ્ટિક પાર્ક એટલે એક એવી સુવિધાસંપન્ન જગ્યા જ્યાં માલના સંગ્રહથી લઈને તેના પરિવહન, વિતરણ અને પેકિંગ સુધીની તમામ પ્રવૃત્તિઓ એક જ સ્થળે થાય છે. સરળ શબ્દોમાં કહીએ તો, માલ જ્યાં તૈયાર થાય છે ત્યાંથી લઈને તે ગ્રાહક સુધી પહોંચે ત્યાં સુધીની સમગ્ર સફરને સુગમ બનાવતી વ્યવસ્થા એટલે લોજિસ્ટિક પાર્ક. આધુનિક અર્થતંત્રમાં લોજિસ્ટિક પાર્ક વેપાર અને ઉદ્યોગ માટે રીટ સમાન બની ગયા છે.

વસ્તુઓ જોઈએ છે. જુદા જુદા ગોડાઉન, ટ્રાન્સપોર્ટ અને વિતરણ કેન્દ્રો અલગ અલગ જગ્યાએ હોવાથી સમય અને ખર્ચ બંને વધે છે. આ સમસ્યાનો ઉકેલ લોજિસ્ટિક પાર્ક દ્વારા મળે છે. એક જ સ્થળે તમામ સુવિધાઓ હોવાથી વ્યવસ્થા સરળ બને છે અને સમગ્ર સપ્લાય ચેઇન ઝડપી અને કાર્યક્ષમ બને છે.

ભાવનગરના નવા બંદર અને વરતેજ પાસે અત્યંત આધુનિક પ્રકારના લોજિસ્ટિક પાર્કનું નિર્માણ કરવામાં

આવી રહ્યું છે તેનું લોજિસ્ટિક પ્લાન વાઈબ્રન્ટ ગુજરાતના રિજનલ કોન્ફરન્સમાં થઈ ચૂક્યો છે

લોજિસ્ટિક પાર્કમાં થતી મુખ્ય પ્રવૃત્તિઓ:લોજિસ્ટિક પાર્કમાં સૌથી પહેલું કામ સંગ્રહનું હોય છે. અહીં મોટા અને આધુનિક વેરહાઉસમાં માલને સુરક્ષિત રીતે રાખવામાં આવે છે. ત્યારબાદ પરિવહનની વ્યવસ્થા આવે છે, જેમાં ટ્રક, રેલવે અથવા અન્ય માધ્યમ દ્વારા માલની આવક-જાવક થાય છે. વિતરણની પ્રક્રિયામાં માલને નાના જથ્થામાં વહેંચીને વિવિધ બજારો કે ગ્રાહકો સુધી પહોંચાડવામાં આવે છે. આ સાથે પેકિંગ અને સોર્ટિંગ જેવી કામગીરી પણ અહીં જ થાય છે, જેથી માલ સીધો બજારમાં મોકલી શકાય.

આધુનિક સુવિધાઓ અને ટેકનોલોજી:લોજિસ્ટિક પાર્ક માત્ર ગોડાઉનનો સમૂહ નથી, પરંતુ તે આધુનિક ટેકનોલોજીથી સજ્જ હોય છે. ડિજિટલ સ્ટોક મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ દ્વારા દરેક વસ્તુનો હિસાબ રાખવામાં આવે છે. કોલ્ડ સ્ટોરેજ જેવી સુવિધાઓ ખાદ્યપદાર્થો અને દવાઓ માટે ખૂબ ઉપયોગી સાબિત થાય છે. ટ્રક ટર્મિનલ અને પાર્કિંગ સુવિધા કારણે વાહનોની અવરજવર સરળ બને છે. કેટલીક જગ્યાએ રેલ અને પોર્ટ કનેક્ટિવિટી પણ હોય છે, જે આયાત-નિકાસ માટે અત્યંત મહત્વની છે.

ખર્ચ અને સમય બચતના ફાયદા:લોજિસ્ટિક પાર્કનો સૌથી મોટો ફાયદો ખર્ચમાં બચત છે. અલગ અલગ જગ્યાએ થતી કામગીરી એક જ સ્થળે થવાથી ભાડું, ઈંધણ અને માનવશક્તિનો ખર્ચ ઘટે છે. સમયની બચત પણ એટલી જ મહત્વની છે, કારણ કે માલ ઝડપથી એક સ્થળેથી બીજા સ્થળે પહોંચે છે. ઝડપી ડિલિવરીથી ગ્રાહક સંતોષ વધે છે અને વ્યવસાયની વિશ્વસનીયતા મજબૂત બને છે.

સ્થઈ અને ઉદ્યોગોને મળતો લાભ:નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો માટે લોજિસ્ટિક પાર્ક આશીર્વાદ સમાન છે. મોટા વેરહાઉસ કે ટ્રાન્સપોર્ટ વ્યવસ્થા ઊભી કરવી એમના માટે મુશ્કેલ હોય છે, પરંતુ લોજિસ્ટિક પાર્કમાં તૈયાર સુવિધા

મળવાથી તેઓ પોતાના મુખ્ય ઉત્પાદન પર ધ્યાન આપી શકે છે. આથી સ્થઈને બજારમાં સ્પર્ધા કરવાની શક્તિ મળે છે અને તેમના ઉત્પાદનો રાષ્ટ્રીય તથા આંતરરાષ્ટ્રીય બજારમાં સરળતાથી પહોંચી શકે છે.

મલ્ટીમોડલ કનેક્ટિવિટીની ભૂમિકા:આધુનિક લોજિસ્ટિક પાર્કમાં રોડ, રેલ, પોર્ટ અને એર જેવી વિવિધ પરિવહન સુવિધાઓને જોડવામાં આવે છે. આ મલ્ટીમોડલ કનેક્ટિવિટી કારણે માલને સૌથી યોગ્ય અને ઓછા ખર્ચવાળા માધ્યમથી મોકલી શકાય છે. ઉદાહરણ તરીકે, ગુજરાત અને ભારત માટે રેલ અથવા શિપિંગ અને ટૂંકા અંતર માટે રોડ ટ્રાન્સપોર્ટનો ઉપયોગ શક્ય બને છે. આ વ્યવસ્થા દેશના વેપારને વૈશ્વિક સ્તરે સ્પર્ધાત્મક બનાવે છે.

પ્રદેશીય વિકાસમાં લોજિસ્ટિક પાર્કનું યોગદાન:જ્યાં લોજિસ્ટિક પાર્ક વિકસે છે ત્યાં આસપાસના વિસ્તારમાં રોજગારની તકો ઊભી થાય છે. ટ્રાન્સપોર્ટ, ગોડાઉન, સુરક્ષા, ટેકનોલોજી અને સંચાલન જેવા ક્ષેત્રોમાં અનેક લોકોને કામ મળે છે. આથી સ્થાનિક અર્થવ્યવસ્થા મજબૂત બને છે અને પ્રદેશનો સર્વાંગી વિકાસ થાય છે. સરકાર માટે પણ કર આવક વધે છે, જેનો ઉપયોગ જાહેર સુવિધાઓમાં થઈ શકે છે.

ગુજરાત અને ભારત માટે લોજિસ્ટિક પાર્કનું મહત્વ:ભારત, ખાસ કરીને ગુજરાત જેવા ઔદ્યોગિક રાજ્ય માટે લોજિસ્ટિક પાર્કનું મહત્વ ખૂબ છે. ગુજરાતમાં લાંબી દરિયાકાંઠા, મજબૂત રોડ નેટવર્ક અને ઉદ્યોગોને

અનુકૂળ નીતિઓ છે. લોજિસ્ટિક પાર્કના વિકાસથી રાજ્ય આયાત-નિકાસમાં વધુ આગળ વધી શકે છે. સમગ્ર ભારત માટે લોજિસ્ટિક પાર્ક દેશની સપ્લાય ચેઇન મજબૂત કરીને આપવામાં આવશે. આથી લોજિસ્ટિક પાર્ક માત્ર વેપારનું કેન્દ્ર નહીં, પરંતુ દેશના આર્થિક વિકાસનું શક્તિશાળી એન્જિન બની શકે છે. ઉપસંહાર:લોજિસ્ટિક પાર્ક આજના

'મેક ઇન ઇન્ડિયા' અને નિકાસ વધારવાના લક્ષ્યમાં મહત્વની ભૂમિકા ભજવે છે. ભવિષ્યની દિશા:આગામી સમયમાં ઈ-કોમર્સ, ઝડપી ડિલિવરી અને વૈશ્વિક વેપાર વધતાં લોજિસ્ટિક પાર્કની માંગ વધવાની છે. સ્માર્ટ ટેકનોલોજી, ઓટોમેશન અને ગ્રીન એનર્જી આધારિત લોજિસ્ટિક પાર્ક પર વધુ ધ્યાન

સમયની અનિવાર્ય જરૂરિયાત છે. તે માલના સંગ્રહ, પરિવહન અને વિતરણને સરળ, ઝડપી અને ખર્ચ અસરકારક બનાવે છે. ઉદ્યોગો, સ્થઈ, ગ્રાહકો અને સમગ્ર અર્થવ્યવસ્થાને તેનો લાભ મળે છે. તેથી કહી શકાય કે લોજિસ્ટિક પાર્ક દેશના વિકાસની યાત્રામાં એક મહત્વપૂર્ણ પગલા છે.